

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту

Кваліфікаційна робота магістра
на тему: «**Методичні підходи формування цифрових
компетентностей вчителя початкових класів**»

Виконала: здобувачка II курсу, гр. ПО-2 м (з)
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ОП «Початкова освіта»

Климуш О.П.

Форма навчання: заочна

Науковий керівник:

д.пед.н., проф. **Карташова Л.А.**

Рецензент: д.п.н., проф. **Бахмат Н.В.**

(науковий ступінь, учене звання, прізвище та ініціали)

Мукачево – 2023 року

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
1. Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	11
1.1. Цифрова компетентність учителя початкових класів як інноваційна якість сучасного педагога	11
1.2. Особливості використання інструменту самооцінювання цифрової компетентності вчителя	18
1.3. Вплив цифрових тенденцій на формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів	21
2. Розділ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	26
2.1. Організація дистанційного навчання в початкових класах як чинник підвищення рівня цифрових компетентностей учителя	26
2.2. Використання програмних засобів у формуванні цифрових компетентностей вчителя початкових класів	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
РЕЗЮМЕ	67
ВИСНОВОК	53

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗО	—	заклад освіти
ЗВО	—	заклад вищої освіти
ЕОС	—	електронне освітнє середовище
ЕОР	—	електронний освітній ресурс
ІТ	—	інформаційні технології
НУШ	—	Нова Українська школа
ОС	—	освітнє середовище
ПШ	—	початкова школа
ЦЗН	—	цифрові засоби навчання
ЦТ	—	цифрові технології

ВСТУП

Цифровізація навколишнього світу стрімко розвивається. Виникає безліч проблем, вирішення яких можливе за умови підготовки учителів, які характеризуються необхідними компетентностями, а цифровізація освіти і науки – це один із факторів успішного формування нового змісту системи освіти, передумови якого pojawiaються вже сьогодні. Сьогодні суспільство переживає цифрову трансформацію, яка також впливає на освіту. Визначення найактуальніших викликів для освітньої галузі в найближчі роки та окреслення тенденцій є вкрай важливим для розвитку вітчизняної освіти.

Розвиток цифрових технологій (ЦТ) веде до якісних змін у всіх значущих сферах, в тому числі у галузі освіти і науки. Для максимальної реалізації потенціалу ЦТ в освіті необхідно виокремлювати завдання розроблення цифрових рішень і сервісів, адаптувати технологічне забезпечення до завдань, які стоять перед учасниками освітнього процесу. Цифрова трансформація освіти і науки в цьому відношенні повинна передбачати скоординоване рішення всіх ключових завдань. Відповідно і початкова освіта зазнає змін під впливом цифровізації суспільства та системи освіти в цілому.

Цифрові технології стрімко розвиваються, що вимагає від учителів початкових класів гнучкості та адаптації до їх використання. На допомогу вчителю створено багато різноманітних цифрових застосунків. Оскільки, на даний момент за партами знаходяться учні покоління, у якого відзначається інша специфіка засвоєння матеріалу, по-іншому утримується увага (об'єкти, тривалість). Ці аспекти слід враховувати під час побудови структури уроку та здійснювати чергування різних видів діяльності [3].

Нагальним завданням системи освіти є формування та підтримка сучасного освітнього середовища початкової школи. Основою такого середовища є ЦТ, які знаходяться, зокрема, в основі традиційного та дистанційного навчання школярів. Важливу роль у організації та реалізації

дистанційного навчання здійснюють вчителі, які повинні володіти цифровими технологіями навчання та на практиці ефективно здійснювати навчання. Цифрова грамотність і цифрові навички, що характеризують уміння людини використовувати на практиці сучасні інформаційні технології в умовах розвитку цифрової економіки відіграють важливу роль. Цифрова грамотність описує здатність особистості впевнено володіти сучасними технологіями, відбирати та аналізувати дані з різних джерел. Впровадження цифрових технологій у систему освіти відкриває можливості розробки й використання нових методів викладання та навчання. Розвиток цифрової компетентності педагога є одним із ключових питань освіти [32; 35; 36; 47; 50].

Цифрова компетентність, як ключова категорія посідає нині центральну роль у загалі професійних якостей вчителя початкових класів.

У останні роки ЦТ відкривають великий потенціал та проведення заходів у напрямі неперервного професійного розвитку вчителів та організації навчання для учнів початкової школи. Оскільки пандемія COVID-19 та війна, яку розв'язала росія, ускладнює цей процес, привертають увагу можливості активного використання цифрових засобів навчання в діяльності вчителя початкової школи на відстані та в традиційних умовах закладу освіти (ЗО).

Ефективність застосування ЦТ в навчанні на відстані дітей молодшого шкільного віку багато в чому залежить від умінь професійного добору і використання відповідного програмного забезпечення та дотримання санітарних умов і врахування специфіки розвитку учнів початкових класів.

Упровадження ЦТ у діяльність вчителів, цифровізація освіти відображаються в дослідженнях Н. Бахмат, В. Бикова, І. Войтовича, Р. Гуревича, А. Гуржія, М. Жалдака, Ю. Жука, Л. Карташової, В. Кухаренка, В. Лапінського, Н. Морзе, С. Семерікова, В. Сергієнка, О. Співаковського, Л. Петухової та інших відомих науковців. Інформатизація освітнього процесу розглянута в працях В. Бикова, Л. Гаврілова, Ю. Жука, А. Литвин, О. Литвин,

та інші.

Результати аналітичного огляду наукових праць та практичного досвіду вказує на те, що цифрове суспільство вимагає від вчителів ПШ здібностей творчо мислити, діючи автономно, працювати у взаємозв'язку зі спрямованістю на створення знань та навчання протягом усього життя.

Означене дозволило зорієнтуватись на вивченні теми **«Методичні підходи формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів»**.

Мета роботи полягає у науковому обґрунтуванні методичних підходів формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.

Об'єкт роботи: методичні підходи формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.

Предмет роботи: цифрові компетентності вчителя початкових класів.

Для досягнення мети поставлено **завдання**:

1. Дослідити теоретичні засади формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.
2. З'ясувати організаційні передумови використання цифрових засобів навчання в діяльності вчителя початкової школи.
3. Окреслити методичні підходи формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів через використання програмних засобів.
4. Розробити алгоритм формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.

У якості методологічної основи роботи виокремлено загальнотеоретичні та дидактичні положення педагогічної науки щодо розвитку цифровізації початкової школи; положення про електронні освітні ресурси; концепцію Нової української школи концепції цифровізації початкової школи, концепції створення «Гігабітного суспільства» до 2025 року та стратегію «Цифрової Європи 2025».

У досягненні мети і виконання завдань роботи використано **методи**:

аналіз і порівняння для вивчення стану використання ЦТ в діяльності вчителя початкових класів, аналіз, синтез та конкретизація підходів формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.

Наукова новизна та теоретичне значення магістерської роботи полягає в тому, що:

обґрунтовано, що сучасній початковій школі потрібен вчитель з оновленою підготовкою та володінням певним рівнем цифрової компетентності; розвиток цифрової компетентності учителя початкових класів передбачає зміну підходів до організації та змісту освітнього процесу, включаючи в освітнє середовище гейміфікацію та засоби Інтернет; участь учителів у цифрових спільнотах (Фейсбук, Вайбер, Телеграм тощо) має вирішальне значення для підвищення їх цифрової компетентності;

доведено, що особливістю сучасної освіти є те, що ЦТ розвиваються швидше, ніж особисті навички, тому є потреба інвестувати в розвиток відповідних компетентностей.

доведено потребу безперервного формування цифрових компетентностей вчителя ПКл та підвищення їх рівня через використання програмних засобів (платформ, застосунків, комп'ютерних ігор, Інтернет-середовища та педагогічних веб-спільнот тощо), що передбачає два етапи: початкова підготовка (передбачається навчання розпізнаванню та визначенню можливостей різних цифрових пристроїв та програмних засобів (платформ, додатків), які будуть і можуть використовуватися в початкових класах, вивчення їх інструментарію та опцій, ідентифікація цифрових навчальних матеріалів); постійне (безперервне) навчання (у вчителя є різноманітні шляхи щодо навчання, які спонукають до потреби використання ЦТ у навчанні себе та учнів початкових класів, а також творчого використання програмних ресурсів та цифрових пристроїв, призначених для вивчення предметів початкової школи).

розроблено та запропоновано алгоритм формування цифрових

компетентностей учителя початкових класів.

Практичне значення роботи полягає розробленні методичних підходів формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів, окресленні практичних підходів використання програмних засобів для формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів. Важливим чинником для формування цифрових компетентностей учителя початкових класів є запропонований алгоритм, який може бути використаний в практичній діяльності.

Структура магістерської роботи. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел (85 позицій, серед яких – 35 іноземними мовами). Праця містить 8 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок, із них основного тексту – 52 сторінки.

ВИСНОВОК

Автором було опрацьовано літературні джерела за темою дослідження, тематичні освітні портали, здійснено самостійний аналітичний пошук сучасних підходів та запропоновано до використання методичні засади формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.

У розв'язанні проблеми формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів було виконано завдання:

1. Дослідити теоретичні засади формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.
2. З'ясувати організаційні передумови використання цифрових засобів навчання в діяльності вчителя початкової школи.
3. Окреслити методичні підходи формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів через використання програмних засобів.
4. Розробити алгоритм формування цифрових компетентностей вчителя початкових класів.

Уточнено, що у цілому, розуміння явища «компетентності» є комплексним: компетентності розуміються як описи навчання учнів, які включають численні компоненти (когнітивні ресурси різноманітної природи – особистісні, соціальні, ціннісні), і спроможність мобілізувати та інтегрувати їх, щоб визначити складні ситуації та проблеми та відповідним чином реагувати на них у відносно чітко визначених контекстах, беручи до уваги встановлені соціальні та етичні критерії. Особливістю сучасної освіти є те, що ЦТ розвиваються швидше, ніж особисті навички, тому є потреба інвестувати в розвиток відповідних компетентностей.

Показано, що сучасній школі потрібен вчитель з оновленою підготовкою та володінням певним рівнем цифрової компетентності – щоб здійснювати процес викладання та навчання учнів і сприяти, у свою чергу, формуванню ключових компетентностей учнів.

Вчителі повинні характеризуватися відповідним рівнем цифрових компетентностей задля того, щоб навчати своїх учнів в епоху промислової революції 4.0 та готувати про життєдіяльності в цифровому суспільстві. Наразі виявлено, що наявності творчих здібностей учителів вже недостатньо для реалізації освітнього процесу відповідно до розвитку суспільства. В умовах розвитку цифрової економіки важливу роль відіграють цифрова грамотність і цифрові навички, що характеризують уміння учителя використовувати на практиці сучасні цифрові технології. Цифрова грамотність описує здатність особистості впевнено володіти сучасними технологіям, шукати та аналізувати дані з різних джерел. Впровадження цифрових технологій у систему початкової школи відкриває можливості розроблювання й використання нових методів викладання та навчання. Отже, розвиток цифрової компетентності учителя ПКл є одним із ключових питань освіти. Учитель повинен бути в тренді сучасних технологій, вміти застосовувати цифрові засоби, створювати відповідне середовище для своїх учнів, знати шляхи і способи безпечного поведіння в мережі Інтернет, а також бути здатними захищати особисту інформацію в цифровому просторі. Тому для вчителя початкових класів нагальною потребою є формування його цифрової компетентності.

Розгляд впливу умов цифрового освітнього середовища на розвиток цифрової компетентності, а також програмних засобів та гейміфікації як його основоположних компонент показав, що ЦТ можуть полегшити процес навчання для учнів, та полегшують його для вчителів. Технологія дозволяє вчителям автоматизувати повсякденні завдання, які вони повторюють щодня, і це відкриває широкі можливості щодо вмісту, який вони використовують, і стилю викладання, який вони обирають.

Таким чином, розвиток цифрової компетентності учителя початкових класів передбачає зміну підходів до організації та змісту освітнього процесу, включаючи в освітнє середовище гейміфікацію та засоби Інтернет. Зокрема,

отримані дані аналітичного огляду та проведених наукових розвідок показують, що вчителі в багатьох країнах, включно з країнами з обмеженим доступом до Інтернету, вважають, що використання Інтернету може покращити навчання, зокрема щодо задоволення інформаційних потреб учителів та учнів початкових класів. Участь учителів у цифрових спільнотах (Фейсбук, Вайбер, Телеграм тощо) також має вирішальне значення для підвищення їх цифрової компетентності. Розглядаючи проблему формування цифрової компетентності вчителів початкових класів, неможливо не звернути увагу на стрімкий розвиток робототехніки як засобу навчання у початковій школі. На основі зазначеного доведено потребу безперервного формування цифрових компетентностей вчителя ПКл та підвищення їх рівня через використання програмних засобів (платформ, застосунків, комп'ютерних ігор, Інтернет-середовища та педагогічних веб-спільнот тощо), що передбачає два етапи:

- Початкова підготовка: передбачається навчання розпізнаванню та визначенню можливостей різних цифрових пристроїв та програмних засобів (платформ, додатків), які будуть і можуть використовуватися в початкових класах, вивчення їх інструментарію та опцій, ідентифікація цифрових навчальних матеріалів.
- Постійне (безперервне) навчання: у вчителя є різноманітні шляхи щодо навчання, які спонукають до потреби використання ЦТ у навчанні себе та учнів початкових класів, а також творчого використання програмних ресурсів та цифрових пристроїв, призначених для вивчення предметів початкової школи.

Відповідно до виокремлених аспектів формування цифрових компетентностей учителя початкових класів, автором розроблено та запропоновано відповідний алгоритм.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>